Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei-Sruogienei, 1944-02-27, iš Štuthofo – į Vilnių

Stutthof, d. 27 Februar 1944

Prof. Dr. Balys Sruoga
Lager Stutthof b/Danzig
Block XI
Deutschland

Stutthof, d. 27 Februar 1944

Vanduk, Vanduk mano miela! Ich konnte nicht verstehen, warum vor 7– 10 Tage hatte ich Dalia im Traum jede Nacht gesehen. Ich wunderte mich, als die Träume waren vorbei. Jetzt, nach Deinen Briefen (gestern kamen v. 17–II u. 21–II), alles ist klar. Armes Kindlein liegt in diesen Tagen in so hohem Fieber! Dalia ist krank! Dein Leben ist so kummervoll, Dir geht es so schwer, und ich muss als Häftling in wundervollem Stutthof eingesperrt sinnlos sitzen u. von dem Heimatweh heulen! Vanduk, wegen meiner Gesundheit Du brauchst keine Sorgen haben. Wenn wird es nichts ausserordentliches passieren, ich werde aushalten. Jetzt fühle ich mich viel besser. Jetzt wiege ich vielleicht schon normal, – unser Arzt hat mir viel gutes getan. Er versteht die Eigenschaften unseres Klimas für mich anzupassen. Meine Füsse sind schon längst nicht mehr geschwollen (das dauerte nur sechs Monate). Du hast mich Lebensmitteln reichlich versorgt. Der grosse Karton ist endlich angekommen – in voller Ordnung (da war auch Päckchen No 7). Kam auch d. P. No 9. Jetzt bin ich reich. Nur die Sendungen v. Albinas, Marytė, Alina kamen nicht, – auch nicht von Brüdern (nur von Juozas habe ich vor Weihnachten 1 Päckchen bekommen). Ich bin sparsam, ich habe sogar, für jeden Fall, kleines Vorrat gemacht. Sorge nicht so viel für mich, – ich werde auskommen. (Dein Tabak, besonders hellere Sorte ist wundervoll!). Nur meine Sehnsucht u. Heimatweh sind unheilbar. Doch, glaube ich, mein sinnloses Dings Dasein wird nicht mehr lange dauern. Ich bin stolz über mein, sozusagen, Gefühl der Geschichte. Als schrieb ich Dir, dass ich im März zurückkehre, hatte ich nur grundlose Ahnung gehabt, – nichts mehr. Heute meine Ahnung hat schon einige Beziehungen mit der Wirklichkeit erworben. Früher in der Einzelheiten irrte ich mich, aber für die Gesamtheit habe ich bisher das Recht gehabt. Jetzt kann ich auch um einige Tage oder Paar Wochen mich irren, aber vielleicht nicht mehr, – dem Schicksal zum Trotz. Nach der Erfahrungen meiner Gegenwart schaue ich in die Zukunft viel ruhiger, als früher, meine Ahnungen sind noch fester. – Ach, – unsere Radio singt wieder: „Es geht alles vorüber, es geht alles vorbei…“ Ich bin dankbar der unsichtbaren melancholischen Sängerin, doch vernehme ich sie nicht so melancholisch. Es geht alles… Sogar unserer geht schon vorbei, – der dümmste in der XX Jhdt. Ich fühle schon das Wehen des Frühlings. Natürlich werden die erkälnternte Winde u. Sturmwetter kommen, wird kommen die berauschende Gährung [1r] // der entfesselnden Erde. Es wird donnern u. hagern, es wir noch Frost u. Dreck geben, doch u. die Sonne wird kommen, – die Sonne, die liebe, die gute, die lebendige u. Leben bringende. Die Brüder in meinem Vaterlande werden in die Felder ziehen für den neuen Saat. Hier auch übe ich manchmal aus meine alte Gewohnheiten der Spätstunden. Man lacht: die Pfarrer wissen was im Himmel bei dem Liebegott passiert. Dalia soll für die längere Zeit nicht von Dir wegkommen. Nach dem Kriege werde ich sorgen, dass sie die breite Welt sieht, – sie kann sicher sein, doch jetzt müssen wir zusammenhalten. Sage ihr, dass ich sie verstehe, – ich werde wissen ihre Jugend zu verschönern. Doch jetzt… jetzt küsse ich sie zart brüderlich, – küsse unseren lieben – lieben Daliukas!

Vanduk! Ich verstehe Dich, ich leide zusammen mit Dir… Na, ja! Einst werde ich wieder frei, werde

ich alle Sorgen des Leben auf mich übernehmen, da Du sich erholen u. etwas besseres in dem Leben sehen könntest!

Vanduk, Vanduk mano miela!

Dein Bal [1v] //

Prof. dr. Balys Sruoga
Stutthofo stovykla prie Dancigo
XI blokas
Vokietija

Stutthofas, 1944 [m.] vasario 27 d.

Vanduk, Vanduk mano miela! Negalėjau suprasti, kodėl prieš 7–10 dienų kiekvieną naktį aš sapnuodavau Dalią. Stebėdavausi, kai sapnai pasibaigdavo. Dabar, po Tavo laiškų (vakar atėjo rašytieji 02-17 ir 02-21 d.), viskas aišku. Vargšas vaikelis guli šiomis dienomis su tokia aukšta temperatūra! Dalia serga! Tavo gyvenimas pilnas rūpesčių, Tau taip sunkiai sekasi, o aš, kaip kalinys, turiu beprasmiškai sėdėti uždarytas nuostabiajame Stutthofe ir kaukti iš Tėvynės ilgesio! Vanduk, dėl mano sveikatos Tu nesirūpink. Jei kas nepaprasto neatsitiks, aš išlaikysiu. Dabar jaučiuosi daug geriau. Mano svoris dabar turbūt jau normalus, – mūsų gydytojas man daug padėjo. Jis žino, kaip taikytis prie to man netinkamo klimato. Mano kojos jau seniai nebeištinusios (tai truko tik šešis mėnesius) [1]. Tu mane gausiai aprūpinai maistu. Didžioji kartoninė dėžė pagaliau atėjo – ji visiškai tvarkinga (buvo ir siuntinys nr. 7 [2]). Taip pat gavau ir siuntinį nr. 9 [3]. Dabar aš turtingas. Tik neatėjo siuntiniai nuo Albino, Marytės, Alinos [4] ir mano brolių [5] (tik nuo Juozo gavau prieš Kalėdas vieną siuntinėlį). Aš taupus, net atidėjau dėl visa ko šiek tiek atsargos. Nesirūpink taip dėl manęs, – aš išsiversiu. (Tavo tabakas, ypač šviesesnioji rūšis, yra nuostabus!). Tik mano ilgesys ir nostalgija nepagydomi. Tačiau, tikiu, mano beprasmiška egzistencija truks neilgai. Aš didžiuojuosi savo, taip sakant, istorijos nuojauta. Kai Tau rašiau, kad grįšiu kovo mėnesį, turėjau tik nepagrįstą nuojautą, – nieko daugiau. Šiandien mano nuojauta jau įgijo tam tikrų sąsajų su realybe. Anksčiau klysdavau dėl smulkmenų, bet iš esmės iki šiol buvau teisus. Dabar aš irgi galiu apsirikti keliom dienom ar pora savaičių, bet galbūt ne daugiau, – nepaisant likimo. Po savo dabartinės patirties žvelgiu į ateitį daug ramiau, negu anksčiau, mano nujautimai dar stipresni. – Ak, – mūsų radijas vėl dainuoja: „Viskas praeina, viskas pasibaigia…“ [6] Esu dėkingas nematomai melancholiškai dainininkei, bet girdžiu ją ne taip melancholiškai. Viskas praeina… Netgi mūsiškis jau praeina – kvailiausias XX amžiuje. Jaučiu jau pavasario dvelksmą. Žinoma, kils šalti vėjai ir pūgos, bet ir svaiginantis [1r] // išsilaisvinančios žemės budimas. Žaibuos ir griaudės, bus dar šalčio ir purvo, bet prašvis ir saulė, – mieloji, geroji, gyvoji ir gyvybę duodančioji saulė. Broliai mano tėvynėje patrauks į laukus naujai sėjai. Ir čia aš kartais praktikuoju savo seną įprotį vėlyvų valandų [7]. Juokiamasi: klebonas žino, kas vyksta danguje pas mieląjį Dievulį. Dalia neturi palikti Tavęs ilgesniam laikui. Po karo aš pasirūpinsiu, kad ji pamatytų platųjį pasaulį, – ji gali būti tikra, bet dabar mums reikia laikytis kartu. Pasakyk jai, kad aš ją suprantu, – mokėsiu pagražinti jos jaunystę. Bet dabar… dabar bučiuoju ją švelniai broliškai, – bučiuoju mūsų mielą mielą Daliuką!

Vanduk! Aš Tave suprantu, aš kenčiu kartu su Tavim… Na, taip! Kada nors aš vėl būsiu laisvas, perimsiu visus gyvenimo rūpesčius ant savo pečių, kad Tu galėtum pailsėti ir pamatyti gyvenime ką nors geresnio!

Vanduk, Vanduk mano miela!

Tavo Bal [1v] //

KOMENTARAI

[1] „Šis sakinys buvo cenzoriaus mėlynu pieštuku išbrauktas, bet išskaityti buvo galima“ (Vandos Sruogienės pastaba).

[2] 1944 m. sausio 31 d. Dalia Sruogaitė išsiuntė 7 kl[g.] siuntinį Nr. 7 („250 gr. lašiniukų, 6 dėž[utės] papirosų, 3 sąsiuv[iniai] papirosinio popieriaus, 50 lapų popieriaus, 4 bloknotai, rašalo buteliukas, 250 gr. meduolio, tabokos [?] gr., 2 klg. duonos, degtinės, alaus butelis, 2 obuoliai mūsų, kavos“) („Sąrašas siuntinių, siųstų į Štuthofą“, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 1370, l. 3r).

[3] 1944 m. vasario 7 d. Vanda Sruogienė Baliui Sruogai išsiuntė 2 kl[g.] „apsiūtą“ siuntinį Nr. 9, kuris „gautas tikrai“ („Tirpytų lašiniukų su svogūnais 300 gr., 1 obuolys (paskutinis iš mūsų sodo), kavos 1 dozė, 1 gab[aliukas] buljono, buteliukas su degtine (nuo „Roche“), 300 gr. pyragaičio, 200 gr. cukraus, papirosų 6 dėžutės, Doros tabokos 50 gr., geltonas puodelis su juodų serbentų konfitūrais, 100 gr. dešros“ („Sąrašas siuntinių, siųstų į Štuthofą“, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 1370, l. 3v).

[4] „Paminėtieji šiame laiške asmenys: Marytė – Nemeikšaitė, Albinas – Rimka, Alina – Zubovaitė-Fledžinskienė“ (Vandos Sruogienės pastaba).
Balio Sruogos bičiuliai Albinas Rimka ir Marija Nemeikšaitė jam ne kartą į lagerį siuntė maisto ir tabako (žr. „Sąrašas siuntinių, siųstų į Štuthofą“, in: „Balys Sruoga, „Biografija, 1943–1945, Stutthof“, in: BLKMČ BS). Aleksandros Zubovaitės-Fledžinskienės (Alinos) siuntiniai Baliui Sruogai į Vandos Sruogienės sudarytą siuntinių į Štuthofą sąrašą nepateko (žr. Idem, in: *Ibid*.).

[5] Balio Sruogos brolių siuntiniai į Vandos Sruogienės sudarytą siuntinių į Štuthofą sąrašą nepateko (žr. „Sąrašas siuntinių, siųstų į Štuthofą“, in: „Balys Sruoga, „Biografija, 1943–1945, Stutthof“, in: *BLKMČ BS*).

[6] Apie Baliui Sruogai įsiminusios lageryje nuolat skambėjusios, vokiečių dainininkės Lale Andersen dainos „Es geht alles vorüber, es geht alles vorbei“ [„Viskas praeina, viskas pasibaigia“] fragmentą plačiau žr. 1943-12-26 laiško IV komentarą ir 1944-02-07 laiško VI komentarą.

[7] Balys Sruoga mėgo dirbti iki vėlyvos nakties.